

KVALITATÍVNE A KVANTITATÍVNE ASPEKTY TVORENIA SLOV V SLOVENČINE

Editor
Martin Ološtiak

Prešov
Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove
2015

**Vydanie tejto monografie bolo podporené grantovým projektom
VEGA č. 1/0255/12**

***Komplexné spracovanie slovtvorby súčasnej slovenčiny
(na materiáli Slovníka koreňových morférov slovenčiny).***

Autori:

doc. Mgr. Martin Ološtiak, PhD. (vedúci autorského kolektívu)
PhDr. Miroslava Gavurová, PhD.
doc. Ing. Ján Genčí, PhD.
Mgr. Lucia Gianitsová-Ološtiaková, PhD.
Mgr. Eva Gogová
doc. Mgr. Martina Ivanová, PhD.
PhDr. Peter Karpinský, PhD.
Mgr. Miroslava Kyseľová, PhD.
Mgr. Marcela Micháľková, PhD., M.Phil.
Mgr. Lenka Palková
Mgr. Veronika Perovská
Mgr. Soňa Rešovská
doc. Mgr. Marta Vojteková, PhD.
doc. Mgr. Katarína Vužňáková, PhD.

Editor:

doc. Mgr. Martin Ološtiak, PhD.

Recenzenti:

Mgr. Nicol Janočková, PhD. (Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV v Bratislave)
prof. PaedDr. Ľudmila Liptáková, CSc. (Pedagogická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove)
doc. Mgr. Patrik Mitter, Ph.D. (Pedagogická fakulta Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem)

© doc. Mgr. Martin Ološtiak, PhD., a kol., 2015

© Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2015

Všetky práva vyhradené. Toto dielo ani žiadna jeho časť sa nesmie reprodukovat', ukladať do informačných systémov ani inak rozširovať bez predchádzajúceho súhlasu majiteľov autorských práv.

ISBN 978-80-555-1406-2

**Venované 80. výročiu narodenia
prof. PhDr. Juraja Furdíka, CSc.
(1935 – 2002)**

OBSAH

PREDHOVOR	7
ÚVOD (M. Ološtiak)	9
I. Z DEJÍN DERIVATOLOGICKÉHO BÁDANIA V SLOVAKISTIKE (M. Ološtiak)	17
1 Teoreticko-metodologické piliere	19
2 Výskum slovotvorného vývoja	25
3 Derivačná sémantika a onomaziológia	27
4 Výskum tvorenia slov vo vzťahu k iným súčastiam jazyka	32
5 Výskum kompozít	41
6 Výskum tvorenia slov v interakčných súvislostiach	42
7 Výskum tvorenia slov a lexikálnej motivácie	49
8 Derivatológia a školská prax	50
II. TEORETICKO-METODOLOGICKÉ ASPEKTY (M. Ološtiak – M. Ivanová)	87
1 Teória lexikálnej motivácie	89
2 Slovtvorba, morfematika a morfonológia	100
3 Slovtvorba a morfológia	114
4 Slovtvorba a syntax	117
5 Tvorenie pomenovaní v kontexte lexikálnej motivácie	120
6 Slovtvorná a lexikálna motivovanosť lexiky v slovenčine	127
III. ONOMAZIOLOGICKÉ ASPEKTY SLOVOTVORNEJ MOTIVÁCIE (M. Ološtiak)	139
1 Prehľad doterajších prístupov	141
2 Reflexia a návrh riešenia	151
3 Systematický prehľad	172
4 Onomaziologická explicitnosť	196
IV. FORMÁLNO-PROCESUÁLNE ASPEKTY SLOVOTVORNEJ MOTIVÁCIE	207
(M. Ološtiak – L. Gianitsová-Ološtiaková)	
1 Slovtvorný základ	211
2 Slovtvorný formant a derivačné slovotvorné postupy	216
3 Kompozícia a kompozičné slovotvorné postupy	261
4 Delimitácia na úrovni slovtvorný základ – slovtvorný formant	293
V. MORFONOLOGICKÉ ASPEKTY SLOVOTVORNEJ MOTIVÁCIE (L. Palková)	309
1 Alternačné procesy	312
2 Trunkačné procesy	387
3 Kombinácia trunkácie a alternácie	401

VI. LEXIKÁLNOPARADIGMATICKÉ ASPEKTY SLOVOTVORNEJ MOTIVÁCIE (M. Ološtiak – E. Gogová – J. Genči)	407
1 Motivačné hniezdo	411
2 Motivačný rad	419
3 Polymotivácia	427
4 Motivačná intencia	460
VII. NOMINAČNÉ ASPEKTY SLOVNÝCH DRUHOV	481
1 Verbá (M. Ivanová – M. Kyseľová – V. Perovská)	485
2 Adjektíva (M. Ološtiak)	630
3 Numeráliá a pronomíná (K. Vužňáková)	684
4 Syntaktická (M. Ološtiak – M. Vojteková)	705
VIII. MOTIVAČNORELAČNÉ ASPEKTY SLOVOTVORNEJ MOTIVÁCIE	725
1 Slovtvorná motivácia a frazeologická motivácia (M. Ološtiak – M. Micháľková)	729
2 Slovtvorná motivácia a abreviačná motivácia (M. Gavurová – M. Ološtiak)	753
3 Slovtvorná motivácia a expresívna motivácia (M. Ološtiak)	778
4 Slovtvorná motivácia a teritoriálna motivácia (P. Karpinský – M. Ološtiak)	791
5 Slovtvorná motivácia a temporálna motivácia (L. Gianitsová-Ološtiaková – M. Ološtiak – S. Rešovská)	830
IX. LEXIKOGRAFICKÉ ASPEKTY SLOVOTVORNEJ MOTIVÁCIE (K. Vužňáková)	909
1 Slovtvorba ako predmet lexikografie	911
2 Slovtvorné lexikografické práce v historických súvislostiach a v intenciách slovanskej lingvistiky	914
3 Hniezdové slovníky na Slovensku	918
4 Priekopnícky projekt J. Furdíka Slovtvorný slovník slovenčiny	919
5 Didaktické spracovanie slovtvorného slovníka	928
6 Konceptia Slovtvorného slovníka kompozít v slovenčine	938
7 Prínosy slovtvorných lexikografických prác k poznaniu a používaniu jazyka	958
X. INTERDISCIPLINÁRNE ASPEKTY SLOVOTVORNEJ MOTIVÁCIE	963
(M. Ivanová – M. Kyseľová)	
1 Slovtvorná motivácia a kognitívna lingvistika	965
2 Slovtvorná motivácia a korpusová lingvistika	978
XI. ZÁVERY A PERSPEKTÍVY ĎALŠIEHO VÝSKUMU (M. Ološtiak)	987
BIBLIOGRAFICKÁ POZNÁMKA	993
VECNÝ REGISTER	995
MENNÝ REGISTER	1009
SUMMARY	1014
PEŽOME	1019

PREDHOVOR

Výskum tvorenia slov v jazykoch rôzneho typu má dlhú tradíciu. Ísť hlboko do minulosti by znamenalo inšpiráciu v starovekej Indii štyri storočia pred naším letopočtom, teda v Pániniho prekvapujúco modernej gramatike sanskritu, kde sa pozornosť zameriava na príklad aj na tvorenie či utvorenie zložených slov (porov. napr. termíny bahuvrīhi, dvan-dva). Napriek faktu, že slovotvorba je extrémne dôležitým činiteľom pre fungovanie a dynamiku lexikálnej zásoby, a to nielen vo flektívnych jazykoch, derivatológia ako disciplína skúmajúca slovotvorné javy si musela svoje „miesto na lingvistickom slnku“ tvrdo vy dobyť, pričom aj v súčasnosti sa v niektorých koncepciách chápe stále ako súčasť morfológie (v lepšom prípade sa vymedzuje ako tzv. derivačná morfológia). V súčasnosti už niet žiadnych pochyb o dôležitosti derivatologického bádania a jeho výsledkov pre poznávanie jazyka a zákonitostí jazykovej komunikácie. Svedčí o tom aj lingvistická reflexia, ktorá v poslednom období akcelerovala aj do podoby viacerých obdivuhodných kompendií, napr. *The Oxford Handbook of Compounding* (Lieber – Štekauer (eds.), 2009); *The Oxford Handbook of Derivational Morphology* (Lieber – Štekauer (eds.), 2014); najnovšie päťzväzkové *Word-Formation. An International Handbook of the Languages of Europe* (2015 – 2016).

Ambíciou našej kolektívnej monografie je rozvíjať toto poznávanie vo viacerých smeroch, opierajúc sa jednak o domácu (de facto česko-slovenskú) derivatologickú tradíciu, ale čerpajúc aj z bohatých inšpiračných zdrojov v inoslovanských i neslovanských lingvistikách. Špeciálne vo vzťahu k slovenskej derivatológii sme si aj pri príprave tejto práce uvedomili mnohé biele miesta, ktoré sa na mape výskumu slovenskej slovotvorby stále nachádzajú. Predkladanou monografiou sa azda niektoré z nich podarilo zaplniť, no viaceré oblasti a aspekty stále čakajú na svoju adekvátnu reflexiu. A tak ďalším dôležitým cieľom nášho textu, ktorý nemožno chápať ako syntézu v pravom zmysle slova, je stimulácia výskumu v tejto oblasti lingvistického poznania, ktorému, nebojme sa priznať, sa na Slovensku venuje málo špecialistov.

Táto kniha by nebola vznikla bez podpory mnohých. Naše poďakovanie patrí predovšetkým recenzentom, Mgr. Nicol Janočkovej, PhD., prof. PaedDr. Ľudmile Liptákovej, CSc., a doc. Mgr. Patrikovi Mitterovi, Ph.D., za erudované, inšpiratívne a minuciózne posúdenie

rozsiahleho rukopisu. Ďalej by sme sa chceli poďakovať iniciátorke morfematicko-slovo-
tvorného výskumu v prešovskom prostredí, doc. PhDr. Miloslave Sokolovej, CSc. Jej záslu-
hou vznikli jedinečné lexikografické diela (a v nadväznosti na to aj viaceré ďalšie práce), ana-
lyzujúce morfematickú a slovotvornú stavbu slovenského slova – Morfematický slovník
slovenčiny (1999) a Slovník koreňových morfém slovenčiny (2005, 2007, 2012). Práve tieto
slovníkové diela stáli na počiatku projektu, ktorého hlavným výstupom je predkladaná
monografia.

Monografiu Kvalitatívne a kvantitatívne aspekty tvorenia slov v slovenčine autori venu-
jú 80. výročiu narodenia prof. PhDr. Juraja Furdíka, CSc. (1935 – 2002), význačného slova-
kistického a slavistického derivatológa, ktorý väčšinu svojho vedeckého diela zasvätil vý-
skumu zákonitostí a fungovania slovotvornej motivácie, pričom odborne aj ľudsky ovplyvnil
viacero generácií lingvistov. Dôkazom tohto faktu je aj táto monografia, ktorá vo svojej
dominantnej teoreticko-metodologickej línii nadväzuje na furdíkovský motivatologický
pohľad na fungovanie lexiky. Prejavuje sa to aj tak, že viaceré myšlienky, ktoré formuloval
ako námety či podnety do ďalšieho výskumu, autori tohto diela rozvíjajú, dopracúvajú a
prehodnocujú.

Prešov december 2015

M. Ološtiak

ÚVOD

Martin Ološtiak

Cieľom kolektívnej monografie *Kvalitatívne a kvantitatívne aspekty tvorenia slov v slovenčine* je pomerne širokospektrálna charakteristika tvorenia slov v slovenčine – primárne v oblasti jej spisovnej variety, sekundárne (vôbec však nie okrajovo) aj v ostatných variétach. Tvorenie slov pritom nechápeme len v zmysle slovotvornej motivácie ako súboru procesov utvorenia jednoslovného pomenovania na báze zmeny morfematickej štruktúry existujúcich pomenovaní alebo kombinácie pomenovaní (*akademický* → *akademickosť*, *slnko* → *výslnie*, *tvoriť štýl* → *štýlotvorný*). Všímame si, hoci diferencovane a menej systematicky, aj ostatné spôsoby tvorenia pomenovaní.

Koncepcia predkladanej publikácie je založená primárne na týchto troch princípoch: princíp reprezentatívnosti lexikálneho materiálu, princíp parametrizácie, princíp lexikálnej motivácie.

Princíp reprezentatívnosti lexikálneho materiálu. Systematicko-prehľadové oddiely (ku kompozícii textu porov. ďalej) sa materiálovo opierajú o tretie vydanie Slovníka koreňových morfém slovenčiny (2012; ďalej SKMS), ktoré však bolo doplnené a prepracované, de facto sme teda pracovali so štvrtým vydaním slovníka, ktoré zatiaľ nevyšlo. SKMS, ako je známe, vychádza z Morfematického slovníka slovenčiny (Sokolová et al., 1999), ktorý sa zasa opiera o heslá Krátkeho slovníka slovenského jazyka (2. vyd., 1997; ďalej KSSJ) a Pravidiel slovenského pravopisu (2. vyd., 1998; ďalej PSP). Ukazuje sa, že lexikálny materiál dominantne založený na báze KSSJ je dostatočne reprezentatívny. Prirodzene, najdôslednejšie spracúva jadro slovnej zásoby slovenčiny, v menšej miere jej prechodnú sféru a výberovo a obmedzene lexikálnu perifériu: „KSSJ zachytáva jadro slovnej zásoby s protívahou jej okrajových oblastí, ako sú nové slová a oproti nim niektoré slová zastarávajúce, knižné slová a na druhej strane hovorové slová, ako aj nefrekventované nespisovné výrazy, niektoré termíny atď. Pochopiteľne, že tento výber ohraničuje rozsah slovníka, ktorý mohol dosiahnuť 60 000 slov (vrátane slov spracovaných tzv. hniezdovaním, t. j. uvedených pri príslušnom základnom slove. Prednosťou jednozväzkového slovníka je to, že poskytuje celostný pohľad na slovnú zásobu...“ (KSSJ, s. 10). Reprezentatívnosť KSSJ podľa nášho názoru spočíva jednak v spomínanej celostnosti, jednak v tom, že sa v ňom spracúva tá časť lexikálnej zásoby, s ktorou sa používatelia jazyka stretávajú najčastejšie (pochopiteľne, nejde výlučne o jadro slovnej zásoby). Celkový počet analyzovaných jednotiek z hlavného súboru autosémantik je **68 614** bez opakujúcich sa vidových partnerov a bez opakujúcich sa slovotvorných a morfematických kompozít (s opakujúcimi sa kompozitami je to 74 929 lexém). Spolu so synsémantikami je to **69 199** lexém. Tento prístup sa v texte pretavil do podoby viacerých číselných údajov a štatistík, ktoré sú jej organickou súčasťou (najmä v oddieloch II., IV. – VII.). Aj z tohto dôvodu sa v názve monografie vyskytuje adjektívum *kvantitatívny*. Prvýkrát sa tak v slovenskej derivatológii predstavujú, sumarizujú a analyzujú kvantitatívno-štatistické ukazovatele na takomto rozsiahlom a reprezentatívnom jazykovom materiáli (v prehľadových tabuľkách a v texte sú čísla zaokrúhlené na jedno desatinné miesto, v prípade potreby sa zaokrúhľuje na viac desatinných miest).

Štatistické údaje sú, pravdaže, ovplyvnené spôsobom spracovania lexiky v SKMS. V tejto súvislosti upozorňujeme najmä na lexémy s viacerými koreňovými morfémami, ktoré sa

uvádzajú opakovane v príslušných heslách podľa svojich radixov, na základe čoho sa týmto lexémam pripísali aj dané parametre. Napríklad lexéma **mor-e-plav-ec-ø** sa prostredníctvom prvého radixu a zároveň slovotvorného základu zaradila medzi desubstantíva a prostredníctvom druhého radixu a zároveň slovotvorného základu medzi deverbatíva.

V ďalších oddieloch sa okrem SKMS pracuje s materiálom z vedeckých prác (monografií, štúdií, článkov), z databázy Slovenského národného korpusu, zo seminárnych a kvalifikačných prác študentov, ako aj s dokladmi z individuálnych excerpcií autorov.

Princíp slovotvornej parametrizácie. Jednotlivé slovotvorne relevantné parametre sme spracovali v tabuľkovom programe Microsoft Excel. Ten umožňuje rýchle získavanie štatistických ukazovateľov; filtrovanie jedného alebo viacerých údajov v rámci jedného alebo viacerých parametrov; kombinovanie a usúvzťažňovanie parametrov; v neposlednom rade prostredníctvom kombinácie parametrov a údajov možno uskutočniť vzájomnú kontrolu správnosti a kompatibility vyplnených údajov. V uvedenom programe sa spracovali tieto lexikálno-slovotvorné parametre a údaje: údaje zo SKMS; typ údajá (heslo alebo lexéma v rámci hesla); typ hesla; číselné označovanie pred lexémou (index); slovnodruhovú príslušnosť lexémy; stupeň motivácie; motivačná potencia – bezprostredná; motivačná potencia – celková; typ motivačnej intencie; slovnodruhovú príslušnosť motivantu; slovotvorný spôsob; slovotvorný postup; slovotvorný vzorec; typ onomaziologickej kategórie; onomaziologická kategória; morfológická charakteristika (slovný druh, typ flexie), typ nominácie, alternácie, trunkácie a viaceré ďalšie. S pomocou spoluriešiteľa projektu Jána Genčího z Fakulty elektrotechniky a informatiky Technickej univerzity v Košiciach bolo takto možné automatizovaným spôsobom triediť údaje a usúvzťažňovať jednotlivé parametre. Navyše, s použitím tabuľkového programu možno v ktorejkoľvek fáze výskumu dopĺňať ďalšie parametre.

Pri porovnaní spôsobu parametrizovania u J. Furdíka (1990, 1995) a v našom výskume možno konštatovať, že kým vo furdíkovskom prístupe sa primárne vychádzalo z danej lexémy, ktorej sa priradzovali jednotlivé parametre,¹ v našom prípade primárne pracujeme s jednotlivými parametrami, ktoré prisudzujeme lexémam. Uvedené dva spôsoby spracovania pokladáme za rovnocenné, pretože vedú k rovnakým výsledkom.

Princíp lexikálnej motivácie. Teoreticko-metodologicky sa opierame o koncept lexikálnej motivácie (Furdík, 2008; Ološtiak, 2011), v ktorého centre stojí pojem/termín slovotvorná motivácia (bližšie porov. oddiel II., kap. 1). Nejde pritom len o zachytenie inventára

¹ Autor pracuje s týmito parametrami: 1. slovný druh a jeho gramaticko-sémantická špecifikácia; 1.1 štylistická charakteristika (ak súvisí so slovotvorbou); 2. motivovanosť – nemotivovanosť; 3. motivant (-y); 3.1 slovný druh motivanta, jeho gramaticko-sémantická špecifikácia, motivovanosť – nemotivovanosť; 3.1.1 doplnujúca charakteristika (štylistická hodnota) motivanta; 3.2 vzťah motivant – motivát; 3.3 charakter motivátu vyplývajúci z 3.2; 4. slovotvorný základ; 4.1 morfonologické alternácie, trunkácie; 4.2 spájacia morféma (pri kompozitách); 5. slovotvorný formant; 5.1 druh formantu; 5.2 prípadná variantnosť formantu; 6. slovotvorný spôsob a postup; univerbizácia; 7. slovotvorný vzorec; 8. motivačný význam; 9. slovotvorný význam; 10. príslušnosť do onomaziologickej kategórie; 11. typ onomaziologickej kategórie; 12. príklady slov zo slovotvorného typu; 13. motivačná intencia, miesto slova v slovotvornom hniezde; 14. celková súhrnná charakteristika (Furdík, 2004, s. 128).

slovotvorných prostriedkov, ale forma sa analyzuje ako nositeľ významu a istej komunikačnej funkcie.

Štruktúra práce

Monografia je rozdelená do desiatich oddielov (číslovaných rímskymi číslicami), v rámci ktorých sa nachádzajú kapitoly a podkapitoly (označené arabskými číslicami so štvorúrovňovým desatinným číslovaním typu 1, 1.1, 1.1.1, 1.1.1.1). Ďalej sa text podľa potreby štruktúruje pomocou písmen: a), aa), aaa). Pre každý oddiel samostatne sa používajú tieto špecifické kompozičné prvky: a) číslovanie tabuliek a schém pomocou hranatých zátvoriek [1], [2], [3] atď.; b) poznámky pod čiarou; c) vysvetlivky skratiek a značiek. Na začiatku monografie sa nachádza obsah s názvami oddielov a kapitol s desatinným číslovaním prvého stupňa. Podrobnejšie obsahy kapitol s desatinným číslovaním prvého až štvrtého stupňa sa nachádzajú na začiatku každého oddielu. Literatúra sa uvádza v každej autorskej časti (oddiely, resp. kapitole) zvlášť.

Oddiel I. Z dejín derivatologického bádania v slovakistike predstavuje výskumný kontext, do ktorého sa monografia zaraďuje. Všíma si nosné teoreticko-metodologické práce, ktoré takpovediac určovali a určujú smer a najmä spôsob slovotvorného bádania na Slovensku od druhej polovice 20. storočia, počnúc priekopníckou monografiou Jána Horeckého *Slovotvorná sústava slovenčiny* (1959). Pozornosť sa venuje výskumu slovotvorného vývinu, derivačnej sémantiky a onomaziológie, výskumu tvorenia slov vo vzťahu k iným súčastiám jazyka a jazykovedy (lexikológia a lexikografia, morfematika, fonológia, morfológia, syntax, teória textu), výskumu kompozít, výskumu tvorenia jednotlivých slovných druhov. Taktiež sa približuje analýza tvorenia slov a lexikálnej motivácie a nakoniec sa predstavujú derivatologické bádania v interakcii so školskou praxou.

Oddiel II. približuje teoreticko-metodologické východiská, najmä teóriu lexikálnej motivácie, ako ju do lingvistiky voviedol J. Furdík, a možnosti ďalšieho rozvíjania tohto prístupu, a to najmä predstavením konceptu motivačnej relačnosti, pričom osobitná pozornosť sa venuje miestu slovotvornej motivácie v kontexte všeobecnej teórie nominácie a podčiarkuje sa jej význam pri tvorení nových pomenovaní. Nemenej dôležitý je náčrt ďalších základných poznatkov o fungovaní slovotvornej motivácie. Tie sa týkajú vymedzenia miesta slovotvornej motivácie prostredníctvom charakteristiky vzťahu slovotvorby a morfematiky (a osobitne morfonológie), slovotvorby a morfológie, slovotvorby a syntaxe.

V **oddiely III. Onomaziologické aspekty slovotvornej motivácie** sa jednak predstavujú doterajšie nosné prístupy k skúmaniu onomaziologickej štruktúry slovotvorne motivovaných slov (M. Dokulil, J. Horecký, J. Furdík a ďalší) a v tvorivom dialógu s týmito prístupmi sa predkladá návrh na onomaziologickú klasifikáciu jednoslovných a viacslovných pomenovaní. Taktiež sa precizuje onomaziologické pojmovo-terminologické inštrumentárrium a v osobitnej kapitole sa predstavujú dimenzie výskumu onomaziologickej explicitnosti pomenovaní.

Oddiel IV. Formálno-procesuálne aspekty slovotvornej motivácie prináša základný kvalitatívny a kvantitatívny prehľad o slovotvorných prostriedkoch a slovotvorných postupoch, ako aj reflexiu podstaty a delimitácie slovotvorných prostriedkov.

Oddiel V. Morfonologické aspekty slovotvornej motivácie prvýkrát v slovenskej lingvistike komplexným spôsobom analyzuje a vyhodnocuje slovotvorne podmienené morfonologické procesy – alternácie a trunkácie.

Oddiel VI. Lexikálnoparadigmatické aspekty slovotvornej motivácie venuje pozornosť vybraným problémom lexikálnej paradigmaticky slovotvorne motivovaných slov. S využitím štatistických údajov sa predstavujú kvantitatívne a kvalitatívne parametre rovnakokoreňových útvarov, slovotvorných (motivačných) hniezd a slovotvorných (motivačných) radov, a v nadväznosti na to sa analyzuje fungovanie motivačnej intencie. V osobitnej kapitole sa prvýkrát v slovenskej derivatológii systemizujú prejavy viacnásobnej motivácie.

V oddiele VII. Nominačné aspekty slovných druhov sa zameriavame na podrobnú analýzu tvorenia slov v rámci vybraných slovnodruhovských skupín. Pozornosť sa postupne venuje verbám, adjektívam, pronominám a numeráliám a nakoniec synsémantikám. Kapitoly sa vyznačujú rovnakou štruktúrou – daný slovný druh sa pertraktuje ako motivant, ako motivát a nakoniec sa predstavuje súbor onomaziologických kategórií, ktoré sa týkajú príslušného slovného druhu.

Oddiel VIII. Motivačnorelačné aspekty slovotvornej motivácie sa zameriava na predstavenie vzťahov slovotvornej motivácie s vybranými typmi lexikálnej motivácie (frazologická, abreviačná, expresívna, teritoriálna a temporálna motivácia). Kapitoly sa vyznačujú rovnakou mikroštruktúrou. Najprv sa príslušný motivačný typ analyzuje v komparácii so slovotvornou motiváciou, potom sa pozornosť upriamuje na prejavy slovotvornej motivácie v rámci daného motivačného typu.

Oddiel IX. Lexikografické aspekty slovotvornej motivácie sumarizuje poznatky o lexikografickom spracovaní slovotvorných vzťahov, jednak vo všeobecných (výkladových) slovníkoch, jednak v špecializovaných morfematických a slovotvorných lexikografických dielach, ktoré boli publikované na Slovensku, ako aj v slovanskom a neslovanskom zahraničí.

V poslednom **oddiele X. Interdisciplinárne aspekty slovotvornej motivácie** sa derivatologický výskum výberovo predstavuje v interdisciplinárnom kontexte, konkrétne v dotyku s kognitívnou lingvistikou (otázky metafory a metonymie, prototypov a priestorových vzťahov v slovotvorbe) a korpusovou lingvistikou (možnosti analýzy slovotvorných javov pomocou korpusov).

Jednotlivé časti (oddiely a kapitoly) boli autorsky vypracované takto:

- **Martin Ološtiak** – vedúci autorského kolektívu; autor Úvodu a Záverov, oddielov I. (Z dejín derivatologického bádania v slovistiky) a III. (Onomaziologické aspekty slovotvornej motivácie); spoluautor oddielov II. (Teoreticko-metodologické aspekty), IV. (Formálno-procesuálne aspekty slovotvornej motivácie), VI. (Lexikálnoparadigmatické aspekty slovotvornej motivácie); autor kapitoly 2 (Adjektíva) a spoluautor kapitoly 4 (Synsémantická) v oddiele VII. (Nominačné aspekty slovných druhov); autor kapitoly 3 (Slovotvorná a expresívna motivácia) a spoluautor kapitol 1 (Slovotvorná a frazeologická motivácia), 2 (Slovotvorná a abreviačná motivácia), 4 (Slovotvorná a teritoriálna motivácia), 5 (Slovotvorná a temporálna motivácia) v oddiele VIII. (Motivačnorelačné aspekty slovotvornej motivácie);

- **Miroslava Gavurová** – spoluautorka kapitoly 2 (Slovotvorná a abreviačná motivácia) v oddiele VIII. (Motivačnorelačné aspekty slovotvornej motivácie);
- **Ján Genči** – spoluautor oddielu VI. (Lexikálnoparadigmatické aspekty slovotvornej motivácie);
- **Lucia Gianitsová-Ološtiaková** – spoluautorka oddielu IV. (Formálno-procesuálne aspekty slovotvornej motivácie), spoluautorka kapitoly 5 (Slovotvorná a temporálna motivácia) v oddiele VIII. (Motivačnorelačné aspekty slovotvornej motivácie);
- **Eva Gogová** – spoluautorka oddielu VI. (Lexikálnoparadigmatické aspekty slovotvornej motivácie);
- **Martina Ivanová** – spoluautorka oddielu II. (Teoreticko-metodologické aspekty) a oddielu IX. (Interdisciplinárne aspekty slovotvornej motivácie); spoluautorka kapitoly 1 (Verbá) v oddiele VII. (Nominačné aspekty slovných druhov);
- **Peter Karpinský** – spoluautor kapitoly 4 (Slovotvorná a teritoriálna motivácia) v oddiele VIII. (Motivačnorelačné aspekty slovotvornej motivácie);
- **Miroslava Kyseľová** – spoluautorka kapitoly 1 (Verbá) v oddiele VII. (Nominačné aspekty slovných druhov); spoluautorka oddielu IX. (Interdisciplinárne aspekty slovotvornej motivácie);
- **Marcela Micháľková** – spoluautorka kapitoly 1 (Slovotvorná motivácia a frazeologická motivácia) v oddiele VIII. (Motivačnorelačné aspekty slovotvornej motivácie);
- **Lenka Palková** – autorka oddielu V. (Morfologické aspekty slovotvornej motivácie);
- **Veronika Perovská** – spoluautorka kapitoly 1 (Verbá) v oddiele VII. (Nominačné aspekty slovných druhov);
- **Soňa Rešovská** – spoluautorka kapitoly 5 (Slovotvorná a temporálna motivácia) v oddiele VIII. (Motivačnorelačné aspekty slovotvornej motivácie);
- **Marta Vojteková** – spoluautorka kapitoly 4 (Synsémantiká) v oddiele VII. (Nominačné aspekty slovných druhov);
- **Katarína Vužňáková** – autorka kapitoly 3 (Numeráliá a pronomíná) v oddiele VII. (Nominačné aspekty slovných druhov); autorka oddielu IX. (Lexikografické aspekty slovotvornej motivácie).

Aj z uvedených konštatovaní vyplýva, že prekladaná monografia nepredstavuje absolútne systematický a vyčerpávajúci výklad derivatologickej problematiky, ale skôr ju možno chápať ako vybrané kapitoly (preto v názve figuruje substantívum *aspekty*), ktoré s rôznou mierou analytického ponoru približujú pomerne širokospektrálne poňatý tematický diapazón spätý s ústredným pojmom slovotvornej motivácie. V tomto kontexte prináša aj niektoré úplne nové či novospracované okruhy, napr. slovotvorné alternácie a trunkácie, slovotvorba verb, numerálií, pronomín, synsémantík, slovotvorná paradigmatika, onomaziologická explicitnosť, slovotvorba expresívnej, nárečovej a neologickej lexiky, vzťah slovotvorby a kognitívnej či korpusovej lingvistiky. A viaceré ďalšie témy. V tejto súvislosti je taktiež potrebné zdôrazniť, že niektoré časti síce vychádzajú z predtým publikovaných prác, no tieto texty boli doplnené, dopracované či prepracované s ohľadom na

ciele predkladanej monografie (podrobnejšie informácie sa nachádzajú v bibliografickej poznámke na konci publikácie).

Monografiu *Kvalitatívne a kvantitatívne aspekty tvorenia slov v slovenčine* chápeme ako predprípravu k spracovaniu skutočne „veľkého“ a reprezentatívneho viacväzkového kompendia o slovotvorných a lexikálno-nominačných dimenziách slovenskej lexiky. Perspektívy ďalšieho výskumu v tejto oblasti sú naznačené v záveroch.

Literatúra

FURDÍK, Juraj: Pokus o komplexný kvantitatívny výskum slovotvorného systému pomocou počítača. (Metodologické východiská a prvé výsledky.) In: *Metódy výskumu a opisu lexiky slovanských jazykov. Materiály zo sympózia konaného v rámci 7. zasadnutia Lexikologicko-lexikografickej komisie pri Medzinárodnom komitáte slavistov* (Nové Vozokany 24. – 26. apríla 1989). Red. V. Blanár et al. Bratislava: Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV 1990, s. 254 – 264.

FURDÍK, Juraj: Metodologické problémy tvorby slovotvorného slovníka slovenčiny. In: *Zápisník slovenského jazykovedca*, 1995, roč. 14, s. 32 – 33 (tézy prednášky konanej dňa 25. 4. 1995 v pobočke Slovenskej jazykovednej spoločnosti pri SAV v Bratislave). – Znovu publikované pod rovnakým názvom in: *Život so slovotvorbou a lexikológiou. Výber štúdií pri príležitosti nedežítých sedemdesiatin*. Eds. M. Ološtiak – L. Gianitsová-Ološtiaková. Košice: Vydavateľstvo LG 2005, s. 331 – 333.

FURDÍK, Juraj: Slovenská slovotvorba (teória, opis, cvičenia). Ed. M. Ološtiak. Prešov: Náuka 2004. 200 s.

FURDÍK, Juraj: Teória motivácie v lexikálnej zásobe. Ed. M. Ološtiak. Košice: Vydavateľstvo LG 2008. 95 s.

KRÁTKY SLOVNÍK SLOVENSKÉHO JAZYKA. Red. J. Kačala – M. Pisárčiková. 3., dopl. a preprac. vyd. Bratislava: Veda 1997. 944 s.

OLOŠTIAK, Martin: Aspekty teórie lexikálnej motivácie. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove 2011. 339 s.

PRAVIDLÁ SLOVENSKÉHO PRAVOPISU. 2., dopl. a preprac. vyd. Bratislava: Veda 1998. 576 s.

SOKOLOVÁ, Miloslava – ŠIMON, František – MOŠKO, Gustáv – BENKO, Vladimír: Morfematický slovník slovenčiny. Prešov: Náuka 1999. 530 s.

SOKOLOVÁ, Miloslava – OLOŠTIAK, Martin – IVANOVÁ, Martina et al.: Slovník koreňových morférov slovenčiny. 1. vyd. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove 2005. 584 s.

SOKOLOVÁ, Miloslava – OLOŠTIAK, Martin – IVANOVÁ, Martina et al.: Slovník koreňových morférov slovenčiny. 2., uprav. vyd. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove 2007. 586 s.

SOKOLOVÁ, Miloslava – OLOŠTIAK, Martin – IVANOVÁ, Martina et al.: Slovník koreňových morférov slovenčiny. 3., uprav. a dopl. vyd. Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity v Prešove 2012. 690 s.
